

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2004/15
Karar Sayısı : 2008/98
Karar Günü : 2.5.2008
R.G. Tarih-Sayı :05.11.2008-27045

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Güneysu Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi Sıfatıyla)

İTİRAZIN KONUSU: 17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 10. ve 26. maddelerinin Anayasanın 2. ve 11. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

İş kazası ve meslek hastalığı sigortası kolundan hak sahiplerine bağlanan gelirlerde katsayı değişikliklerine bağlı olarak meydana gelen artışlar nedeniyle ortaya çıkan kurum zararının davalılardan tahsiline karar verilmesi istemiyle Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından açılan ek rücu davasında, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırılığı itirazının ciddi olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun itiraz konusu 10. ve 26. maddeleri şöyledir:

"Bildirilmeyen sigortalılar için yapılacak işlem:

Madde 10 - Sigortalı çalıştırmaya başlandığının süresi içinde Kuruma bildirilmemesi halinde bildirgenin sonradan verildiği veya sigortalı çalıştırıldığının Kurumca tesbit edildiği tarihten önce meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde ilgililerin sigorta yardımları Kurumca sağlanır.

Sigortalı çalıştırmaya başlandığı Kuruma bildirilmiş veya bu husus Kurumca tesbit edilmiş olmakla beraber, yeniden işe alınan sigortalılardan, süresi içinde Kuruma bildirilmeyenler için de, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde gerekli sigorta yardımları Kurumca sağlanır.

Ancak, yukarıki fıkralarda belirtilen sigorta olayları için Kurumca yapılan ve ilerde yapılması gerekli bulunan her türlü masrafların tutarı ile, gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede sözü geçen tarifeye göre hesabedilecek sermaye değerleri tutarı, 26 ncı maddede yazılı sorumluluk halleri aranmaksızın, işverene ayrıca ödetirilir."

"İşverenin sorumluluğu:

Madde 26 - (Değişik birinci fıkra: 20/6/1987-3395/2 md.) İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir. (Ek cümle: 29/7/2003-4958/28 md.) İşçi ve işveren sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır.

İş kazası veya meslek hastalığı, 3 üncü bir kişinin kasıt veya kusuru yüzünden olmuşsa, Kurumca bütün sigorta yardımları yapılmakla beraber zarara sebep olan 3 üncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara Borçlar Kanunu hükümlerine göre rücu edilir.

(Ek: 24/10/1983-2934/3 md.) Ancak; iş kazası veya meslek hastalıkları sonucu ölümlerde bu Kanun uyarınca hak sahiplerine yapılacak her türlü yardım ve ödemeler için, iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde kasdı veya kusuru bulunup da aynı iş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine Kurumca rücu edilemez."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında Anayasa'nın 2. ve 11. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Fazıl SAĞLAM ve A. Necmi ÖZLER'in katılmalarıyla 18.3.2004 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Davada Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırsa, bu hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidir. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için, elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralın o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak yasa kuralları, bakılmakta olan davayı yürütmeye, uyuşmazlığı çözmeye, davayı sona erdirmeye veya kararın dayanağını oluşturmaya yarayacak kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran mahkemenin baktığı dava Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından açılan ek rücu davasıdır. Davacı Kurum, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası kolundan hak sahiplerine bağlamış olduğu gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişiklikleri nedeniyle meydana gelen artışların yol açtığı Kurum zararının davalılardan tahsiline karar verilmesini istemiştir. Somut olayda, sigortalı çalıştırıldığı Kuruma bildirilmemiş olması ve iş kazasının meydana gelmesinde davalıların kusurunun bulunması nedeniyle 10. maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 26. maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları davada uygulanacak kural durumunda değildir. Bu nedenle, 10. maddenin birinci ve ikinci fıkraları ile 26. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine 2.5.2008 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- Sınırlama Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, iş kazası ve meslek hastalığına maruz kalan sigortalılara ya da bunların hak sahiplerine, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası kolundan, Sosyal Sigortalar Kurumu'nca bağlanan gelirlerde; kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle yapılacak artışların, itiraz konusu yasa kuralları çevresinde, sorumlulardan geri istenebilmesinin çeşitli yönlerden anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda, özellikle kişilerin uzun süre dava tehdidi altında bulunmasının ve kesin hükümle karara bağlanan uyuşmazlıkların yeniden dava konusu yapılmasının hukuk devletinin gerekleri ile bağdaşmadığı yönündeki görüşlere yer vermiştir. Hak sahiplerine bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle meydana gelen artışların sorumlulardan rücu istenebilmesine olanak veren düzenleme, 506 sayılı Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve başvurunun yapıldığı sırada yürürlükte bulunan "... sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." bölümüdür.

Bu nedenle, 506 sayılı Yasa'nın 26. maddesinin 20.6.1987 günlü, 3395 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle değiştirilen birinci fıkrasına ilişkin esas incelemenin, Anayasa Mahkemesi'nin 23.11.2006 günlü, E.2003/10, K.2006/106 sayılı kararıyla iptal edilen "... sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." bölümü ile sınırlı olarak yapılmasına, 2.5.2008 gününde oybirliğiyle karar verilmiştir.

C- İtiraz Konusu Kuralların Anlam ve Kapsamı

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 9. maddesinde işverenler, çalıştırdıkları sigortalıları işe başlatmadan önce Kuruma bildirmekle yükümlü kılınmışlardır. Yasanın 10. maddesinde ise, çalıştırdığı işçiyi süresinde Kuruma bildirmeyen işverenin bir iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesi halinde Kurum karşısındaki sorumluluğu düzenlenmiştir. Yasa'nın itiraz konusu 10. maddesinde, bildirimsiz olarak çalıştırılan işçinin iş kazası sonucu yaralanması veya ölümü halinde Kurumun hak sahiplerine gerekli sigorta yardımlarını yapacağı fakat yapmış olduğu bu harcamalar için Kanun'un 26. maddesinde yazılı sorumluluk halleri aranmaksızın işverene rücu edeceği hükme bağlanmıştır. 506 sayılı Yasa'nın 10. maddesinde, çalıştırdığı işçiyi Kuruma bildirmeyen işverenin iş kazasında kusuru bulunmasa dahi Kurumun zararlarından sorumlu tutulacağı öngörülmüştür.

Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrasında ise, *"İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veyahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22 nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir"* denilmiştir.

Hizmet akdi ile bir işverene bağlı olarak çalışırken iş kazası geçiren veya meslek hastalığına maruz kalan sigortalı, bu arızalar sebebiyle meslekte kazanma gücünün en az % 10 veya daha fazlasını yitirecek şekilde bedence veya ruha bir arızaya uğradığı takdirde, 506 sayılı Kanunun 19. maddesi uyarınca kendisine veya hak sahiplerine Kurumca gelir bağlanır. Buna karşılık, sorumluların haksız fiili sebebiyle bir zarara uğrayan Kurumun, 26. madde gereğince bu zararı işverenden geri almaya hakkı vardır.

İşverenin Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrasına göre sorumluluğu, maddede açıkça sayılan kusur halleriyle sınırlıdır. Bunlar işverenin kastı, işçi sağlığı ve iş güvenliği hükümlerine aykırılığı veya suç sayılır nitelikteki hareketidir. İş kazası veya meslek hastalığının maddede sayılan bu hallerin dışında kalan bir sebeple meydana gelmiş olması halinde, kurumun yasal işlevini yerine getirerek, 506 sayılı Kanunun 12. maddesinde yazılı yardımları sigortalıya sağlayacağı kuskusuz ise de, maddenin öngördüğü kusur şartı gerçekleşmediği için, yapılan yardımlar dolayısıyla doğan zararı işverenden rücu istemesine yasal olarak imkan bulunmamaktadır. 26. maddenin birinci fıkrasında aranan koşulların gerçekleşmesi halinde Kurum işverenden iki şeyi talep edebilir. Bunlar, kurumca yapılan giderler ile bağlanan gelirdir. Gider kavramı sigortalıya yapılan tedavi ve geçici iş göremezlik ödeneği harcamalarını; gelir kavramı ise Kanunun 19. maddesine göre sigortalı veya hak sahiplerine geçimlerini sağlamak üzere her ay ödenecek belirli bir parayı ifade eder.

D- Anayasaya Aykırılık Sorunu

1- Yasanın 10. maddesinin üçüncü fıkrasının incelenmesi

Başvuru kararında, 506 sayılı Yasa'nın 10. ve 26. maddelerine göre davacı idarenin, daha önce açılıp kesinleşen mahkeme kararlarına ek olarak tazminat talebinde bulunabildiği; oysa mahkemelerin verdikleri ve kesinleşen kararların tekrar yargı mercilerinin önüne getirilmesinin hukukun genel ilkelerine ve Anayasadaki hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu; bu nedenle tazminat taleplerinin gelecekte oluşacak durumların da değerlendirilerek bir defada talep edilmesi gerektiği, ileriki yıllarda meydana gelen değişiklikler nedeni ile davalılara tekrar tekrar dava açılmasının hukuk devleti ve sosyal devlet ilkeleri ile bağdaşmadığı; konuyla ilgili kesinleşen mahkeme kararından sonra kişilerin aynı konu hakkında yeniden yargılanmama hakkına sahip olması gerektiği ileri sürülmüştür.

506 sayılı Yasanın 10. maddesinde, bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişikliklerine bağlı olarak meydana gelen artışlardan kaynaklanan Kurum zararının işverenden rücu istenebileceğine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. 10. madde çerçevesinde gelir artışlarının istenebileceği yönündeki uygulama, 26. maddede yer alan ve gelir artışlarının istenebileceği görüşünün yasal dayanağı olarak kabul edilen *"...sigortalının veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..."* ibaresine dayanmıştır. Söz konusu ibarenin Anayasa Mahkemesinin 23.11.2006 günlü, E.2003/10, K.2006/106 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması nedeniyle, gerek 26., gerekse 10. madde kapsamında artık gelir

artışları istenemeyecektir. Diğer bir ifadeyle, itiraz konusu kural, bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değışikliklerine bağı olarak meydana gelen artışların rücuen istenilmesine izin veren bir anlama sahip değildir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasanın 2. ve 11. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

2- Yasanın 26. maddesinin birinci fıkrasının incelenmesi

Başvuru kararında, 506 sayılı Yasa'nın 10. ve 26. maddesi hükümlerine göre davacı idarenin, kesinleşen mahkeme kararlarına ek olarak tazminat talebinde bulunabildiğı; oysa mahkemelerin verdikleri ve kesinleşen kararların tekrar yargı mercilerinin önüne getirilmesinin hukukun genel ilkelerine ve Anayasadaki hukuk devleti ilkesine aykırı olduğı; bu nedenle tazminat taleplerinin gelecekte oluşacak durumların da değerlendirilerek bir defada talep edilmesi gerektiğı, ileriki yıllarda meydana gelen değışiklikler nedeni ile davalılara tekrar tekrar dava açılmasının hukuk devleti ve sosyal devlet ilkeleri ile bağdaşmadığı; konuyla ilgili kesinleşen mahkeme kararından sonra kişilerin aynı konu hakkında yeniden yargılanmama hakkına sahip olması gerektiğı ileri sürülmüştür.

Sınırlama kararında 26. maddenin birinci fıkrasının tamamının değil, maddenin birinci fıkrasında yer alan, başvurunun yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan ve iş kazası meslek hastalıkları sigortası kolundan bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değışikliklerine bağı olarak ortaya çıkan artışların tazmin sorumlularından rücuen istenebilmesine olanak verdiği anlaşılan "... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebileceğı miktarla sınırlı olmak üzere..." bölümünün anayasaya uygunluğunun incelenmesine karar verilmiştir. İtiraz konusu bu bölüm, Anayasa Mahkemesi'nin 23.11.2006 günlü, E.2003/10, K.2006/106 sayılı kararıyla, Anayasanın 2. maddesine aykırı bulunarak iptal edilmiştir. İptal kararı, 21.3.2007 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

506 sayılı Yasanın 26. maddesinin itiraz konusu birinci fıkrasının sınırlama kararı uyarınca incelenen "... sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." bölümü Anayasa Mahkemesi'nin 23.11.2006 günlü, E.2003/10, K.2006/106 sayılı kararıyla iptal edildiğinden, itiraz konusu bu bölüm hakkında YENİDEN KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA karar verilmesi gerekir.

VI- SONUÇ

17.7.1964 günlü, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun;

1- 10. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

2- Anayasa Mahkemesi'nin 23.11.2006 günlü, E. 2003/10, K. 2006/106 sayılı kararıyla iptal edilen 26. maddesinin 20.6.1987 günlü, 3395 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle değıştirilen birinci fıkrasının "... sigortalı veya haksahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere ..." bölümü hakkında YENİDEN KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

2.5.2008 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Esas Sayısı : 2004/15
Karar Sayısı : 2008/98

Başkan

Haşim KILIÇ

Başkanvekili

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Sacit ADALI

Üye

Ahmet AKYALÇIN

Üye

Mehmet ERTEN

Üye

Mustafa YILDIRIM

Üye

Cafer ŞAT

Üye

A. Necmi ÖZLER

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Şevket APALAK

Üye

Serruh KALELİ